

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО АРХІТЕКТУРНОГО ТА ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗВО ЯК ЗАСОБУ ПІДТРИМКИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Баєва Ю. Є., Височан Л. М., Партико Н. В.

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти особливої актуальності набуває проблема формування інклюзивного освітнього простору закладів вищої освіти, який забезпечує рівний доступ до освітніх ресурсів, сприяє реалізації принципів безбар'єрності та підтримує професійне здоров'я педагогічних працівників. Посилення вимог до якості освітнього процесу, цифровізація навчання, зростання психоемоційного навантаження на викладачів, а також необхідність адаптації до умов невизначеності та соціальних викликів зумовлюють потребу у створенні комфортного, безпечного та інклюзивного освітнього середовища. Інклюзивний архітектурний та цифровий освітній простір виступає важливим чинником забезпечення ефективної професійної діяльності педагогічних працівників. З одного боку, архітектурна доступність та ергономічність освітнього середовища створюють умови для фізичного комфорту та безпеки, а з іншого – цифрові технології розширюють можливості організації навчального процесу, забезпечують гнучкість освітніх форм і доступ до сучасних ресурсів. Водночас надмірне використання цифрових технологій, інтенсифікація професійної діяльності та необхідність постійної адаптації до нових освітніх умов можуть негативно впливати на професійне здоров'я педагогів, спричиняючи емоційне вигорання, стрес і професійну дезадаптацію. У цьому контексті особливого значення набуває комплексний підхід до формування інклюзивного освітнього простору, який поєднує архітектурні, цифрові, педагогічні та здоров'язбережувальні компоненти. Такий підхід спрямований не лише на забезпечення доступності освіти, але й на створення сприятливих умов для професійного розвитку, психологічного благополуччя та підтримки працездатності педагогічних працівників.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та аналіз особливостей формування інклюзивного архітектурного і цифрового освітнього простору закладу вищої освіти як засобу підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників. Для досягнення

поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань: уточнити сутність понять «інклюзивний освітній простір», «архітектурна доступність», «цифрова інклюзія», «професійне здоров'я педагогічних працівників»; проаналізувати сучасні наукові підходи до формування інклюзивного середовища у закладах вищої освіти; визначити основні компоненти інклюзивного архітектурного та цифрового освітнього простору; дослідити вплив освітнього середовища на професійне здоров'я педагогічних працівників; окреслити інноваційні підходи і практичні механізми підтримки професійного здоров'я педагогів у контексті цифровізації та інклюзивності освітнього процесу.

1. Теоретико-методологічні засади формування інклюзивного освітнього простору закладу вищої освіти

Концептуальні основи становлення та розвитку інклюзивної освіти закріплені у низці міжнародних нормативно-правових актів, що визначають сучасні орієнтири освітньої політики. Одним із ключових документів є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)¹, ратифікована Україною у 2009 році. У статті 24 цього документа наголошується на невід'ємному праві осіб з інвалідністю на освіту без дискримінації та на засадах рівних можливостей, що передбачає створення інклюзивної освітньої системи на всіх рівнях, зокрема й у сфері вищої освіти. При цьому акцент робиться не лише на доступності освіти, а й на необхідності забезпечення умов для повноцінної участі здобувачів у освітньому процесі з урахуванням їхніх індивідуальних потреб. Важливим міжнародним орієнтиром також виступає Саламанкська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами (Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education, 1994), у якій інклюзія визначається як базовий принцип розвитку сучасних освітніх систем. У документі підкреслюється необхідність трансформації освітнього середовища відповідно до різноманітності потреб здобувачів освіти, впровадження гнучких освітніх стратегій та створення умов для ефективної соціальної інтеграції. Зазначені положення актуалізують важливість комплексного підходу до формування інклюзивного освітнього простору, що поєднує архітектурну доступність, цифрову інклюзію та педагогічну підтримку всіх учасників освітнього процесу.

---

¹ Convention on the Rights of Persons with Disabilities. United Nations, 2006. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>

Авторка монографії² зазначає, що «Інклюзивна освіта – це концепція, яка ґрунтується на ідеї, що кожна дитина з ансамблем своїх персональних можливостей та обмежень має бути залученою в особистий та колективний пізнавально-розвивальний процес, і що звичайна школа зобов'язана приймати всіх дітей.

Інклюзивний освітній простір трактується як цілісне освітнє середовище, що забезпечує рівний доступ до освіти всім здобувачам незалежно від їхніх фізичних, психічних, соціальних чи інших особливостей. За визначенням UNESCO³, інклюзивна освіта передбачає трансформацію освітніх систем з метою врахування різноманіття потреб усіх учасників освітнього процесу.

На думку М. Ainscow⁴, інклюзивний освітній простір – це процес постійного вдосконалення освітніх практик, спрямований на усунення бар'єрів у навчанні та участі здобувачів освіти.

Архітектурна доступність розглядається як сукупність просторово-планувальних і технічних рішень, що забезпечують безперешкодний доступ до будівель, приміщень та інфраструктури для всіх категорій користувачів, включаючи осіб з інвалідністю. Відповідно до World Health Organization, доступне середовище є ключовим фактором соціальної інтеграції та рівної участі в освітніх процесах. Українські дослідники⁵ підкреслюють, що архітектурна доступність у ЗВО включає елементи універсального дизайну, ергономіку робочого простору та безпечність освітнього середовища.

Цифрова інклюзія визначається як забезпечення рівного доступу до цифрових технологій, інформаційних ресурсів та онлайн-освітніх сервісів для всіх учасників освітнього процесу. За визначенням OECD, цифрова інклюзія охоплює не лише доступ до технологій, а й розвиток цифрових компетентностей та здатність ефективно використовувати цифрові ресурси (OECD, 2021). Дослідниці О. Семеніхіна та А. Юрченко⁶ зазначають, що цифрова інклюзія у ЗВО

---

² Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація. Монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.

³ UNESCO. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris : UNESCO, 2009. 52 p.

⁴ Ainscow M. Promoting inclusion and equity in education: lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*. 2020. Vol. 6, No. 1. P. 7–16.

⁵ Кравченко О. Інклюзивна освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 320 с

⁶ Семеніхіна О. В., Юрченко А. О. Цифрова трансформація освіти: теорія і практика : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 280 с.

передбачає адаптацію електронного контенту, використання асистуючих технологій та створення доступного онлайн-середовища.

За визначенням Г. Давиденко⁷: «Цифрова доступність – ключовий етап на шляху до цифрової інклюзії як сучасної концепції суспільства, яка стосується здатності його окремих осіб і груп отримувати доступ до цифрових технологій і ефективно використовувати їх не залежно від їхньої чутливості».

Професійне здоров'я педагогічних працівників розглядається як інтегральний стан фізичного, психічного та соціального благополуччя, що забезпечує ефективне виконання професійної діяльності. За визначенням World Health Organization, професійне здоров'я пов'язане зі здатністю працівника підтримувати працездатність та адаптуватися до умов професійної діяльності (WHO, 2010). Дослідники С. Maslach та М. Leiter⁸ акцентують увагу на взаємозв'язку професійного здоров'я з явищем емоційного вигорання, що є характерним для педагогічної діяльності.

У контексті формування інклюзивного архітектурного та цифрового освітнього простору закладу вищої освіти як засобу підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників доцільним є розширення наукового терміноапарату шляхом введення поняття «інклюзивний клімат» та обґрунтування механізмів його формування і сталого підтримання. Феномен інклюзивного клімату доцільно розглядати як міждисциплінарне, синтетичне явище, що відображає якісні характеристики освітнього середовища ЗВО. Він постає як відносно стабільний, але динамічний і відкритий стан організованої системи, який формується у взаємодії архітектурних, цифрових і соціально-педагогічних компонентів освітнього простору. У межах такого підходу інклюзивний клімат передбачає створення умов для гармонійного, толерантного та взаємозбагачувального співіснування різних освітніх стилів, професійних потреб, індивідуальних можливостей та психоемоційних особливостей учасників освітнього процесу. Особливого значення інклюзивний клімат набуває у контексті підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників, оскільки сприяє зниженню рівня стресу, попередженню емоційного вигорання та формуванню позитивного психологічного мікроклімату в освітньому середовищі. Важливо, що різноманітність освітніх і професійних практик

---

⁷ Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація. Монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.

⁸ Maslach С., Leiter М. Р. Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*. 2016. Vol. 15, No. 2. P. 103–111.

у такому середовищі не призводить до фрагментації, а, навпаки, виступає ресурсом для розширення можливостей взаємодії, обміну досвідом, розвитку комунікативних зв'язків і спільного продукування знань. Інклюзивний клімат у структурі архітектурного та цифрового освітнього простору ЗВО вважаємо за необхідне розглядати як важливий чинник забезпечення ефективної професійної діяльності педагогічних працівників і підтримки їхнього професійного благополуччя.

2. Архітектурно-просторові та цифрові компоненти інклюзивного освітнього середовища ЗВО

Упродовж останніх років у вітчизняному освітньому просторі сформувалося узгоджене розуміння необхідності комплексного підходу до створення інклюзивного освітнього середовища закладів вищої освіти, що передбачає врахування взаємопов'язаних архітектурних, педагогічних і цифрових чинників. Практика діяльності сучасних ЗВО свідчить про поступове утвердження моделі, в якій інклюзивність розглядається не лише як забезпечення фізичної доступності, а як системна характеристика освітнього простору, що охоплює організацію навчання, комунікації та професійної взаємодії. По-перше, особливого значення набуває реструктуризація педагогічної освіти, спрямована на підготовку фахівців до роботи в умовах інклюзивного, цифровізованого освітнього середовища. Йдеться про формування у педагогічних працівників цифрової компетентності, здатності використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, адаптувати навчальні матеріали відповідно до різних освітніх потреб, а також ефективно поєднувати традиційні та інноваційні методи навчання. У цьому контексті архітектурно-просторові рішення мають забезпечувати ергономічність, безбар'єрність і безпечність освітнього середовища, що створює передумови для комфортної професійної діяльності педагогів. По-друге, важливим компонентом інклюзивного освітнього простору є інтерактивність та індивідуалізація освітнього процесу. Сучасні цифрові технології дозволяють враховувати індивідуальні освітні траєкторії здобувачів освіти, їхні когнітивні особливості, темп навчання і професійні інтереси⁹. Водночас інтерактивні форми навчання сприяють активній участі всіх учасників освітнього процесу, формуванню партнерських відносин між викладачем і здобувачем освіти, а також розвитку комунікативних і соціальних навичок. Таким чином,

---

⁹ Гуренко, О., Мицик, Г., Попова, А., Лопат, Г. Використання цифрових технологій для реалізації інклюзивної вищої освіти: перспективи та обмеження. *Інклюзія і суспільство*, 2023. 2, 28–36. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-4>

індивідуалізація та інтерактивність виступають ключовими чинниками гармонізації освітнього середовища. По-третє, визначальним є визнання комунікації й цифровізації як базових, горизонтально орієнтованих компонентів сучасного освітнього простору. Цифрові платформи, онлайн-сервіси, хмарні технології забезпечують безперервну взаємодію між учасниками освітнього процесу, розширюють можливості доступу до освітніх ресурсів і сприяють формуванню відкритого освітнього середовища. При цьому інтерактивність у педагогічному розумінні виступає лише складовою ширшого феномену освітньої комунікації, що охоплює різні рівні взаємодії – від міжособистісної до мережевої. У межах формування інклюзивного архітектурного та цифрового освітнього простору закладу вищої освіти цифрові технології виконують комплекс взаємопов'язаних функцій, які забезпечують адаптивність, доступність і результативність освітнього процесу, а також сприяють підтримці професійного здоров'я педагогічних працівників. Передусім важливою є функція мобільності, яка передбачає здатність цифрового освітнього середовища оперативно трансформуватися відповідно до актуальних освітніх потреб. Завдяки використанню онлайн-платформ, хмарних сервісів і цифрових ресурсів забезпечується швидке формування навчального контенту, його адаптація та модифікація залежно від індивідуальних особливостей здобувачів освіти та змін у зовнішньому середовищі. Не менш значущою є функція гнучкості, що дозволяє реалізовувати різні формати навчання – очний, дистанційний, змішаний – без втрати якості освітнього процесу. Це забезпечує варіативність освітніх траєкторій, індивідуалізацію навчання та можливість врахування різноманітних освітніх запитів і можливостей здобувачів. Функція динамічності відображає здатність освітнього процесу реагувати на сучасні соціокультурні виклики, технологічні зміни та трансформації ринку праці. Цифрові технології сприяють оновленню змісту освіти, інтеграції актуальних знань і розвитку компетентностей, необхідних у сучасному інформаційному суспільстві. Важливою є також функція ефективності, яка полягає в оптимізації освітнього процесу через раціональне використання часу, ресурсів і зусиль. Це особливо актуально в умовах інклюзивної освіти, де цифрові інструменти дозволяють полегшити доступ до навчальних матеріалів, автоматизувати окремі процеси та зменшити навчальне навантаження як для здобувачів освіти, так і для педагогів. Окрему роль відіграє функція автономності, яка створює умови для розвитку самостійної навчальної діяльності, формування навичок самоорганізації, самоконтролю та відповідальності за результати навчання. Цифрові платформи та освітні сервіси сприяють

переходу до студентоцентрованого навчання, де здобувач освіти виступає активним суб'єктом освітнього процесу.

Архітектурно-просторові та цифрові компоненти інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти становлять цілісну систему взаємопов'язаних елементів, спрямованих на забезпечення доступності, комфортності та ефективності освітнього процесу. Їх інтеграція створює умови для реалізації принципів інклюзії, підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників і формування сучасного адаптивного освітнього простору. Виокремимо основні з них:

– *Архітектурно-просторові компоненти інклюзивного освітнього середовища ЗВО:*

1. Безбар'єрність та універсальний дизайн простору. Передбачає забезпечення фізичної доступності будівель і приміщень (пандуси, ліфти, тактильні елементи, навігація), що відповідає принципам універсального дизайну та враховує потреби всіх категорій користувачів.

2. Ергономічність освітнього середовища. Організація робочих місць і навчальних аудиторій з урахуванням фізіологічних та психоемоційних особливостей учасників освітнього процесу, що сприяє зниженню втоми та підтримці професійного здоров'я педагогів.

3. Безпечність освітнього простору. Створення умов фізичної та психологічної безпеки, включаючи системи евакуації, укриття, безпечні маршрути пересування, що є особливо актуальним в умовах сучасних соціальних викликів.

4. Гнучкість та трансформованість простору. Можливість адаптації аудиторій під різні форми навчання (індивідуальна, групова, проєктна діяльність), що сприяє інтерактивності та варіативності освітнього процесу.

5. Інклюзивна соціальна інфраструктура. Наявність просторів для комунікації, відпочинку, психологічного розвантаження (коворкінги, зони релаксації), що підтримують соціальну взаємодію та професійне благополуччя педагогічних працівників.

– *Цифрові компоненти інклюзивного освітнього середовища ЗВО:*

1. Доступні цифрові освітні платформи. Використання LMS (Moodle, Google Classroom тощо), які забезпечують рівний доступ до навчального контенту та підтримують різні освітні потреби здобувачів.

2. Адаптивний цифровий контент. Створення навчальних матеріалів, доступних для різних категорій користувачів (субтитри, аудіосупровід, альтернативні формати подання інформації).

3. Інформаційно-комунікаційні технології та онлайн-сервіси. Застосування відеоконференцій, інтерактивних платформ, хмарних сервісів, що забезпечують безперервність освітнього процесу та комунікацію.

4. Асистивні технології (допоміжні технології). Використання спеціалізованих програм і пристроїв (екранні читачі, голосові асистенти, програми розпізнавання мовлення), які забезпечують доступність освіти для осіб з особливими потребами.

5. Цифрові інструменти підтримки професійного здоров'я. Використання цифрових сервісів для моніторингу навантаження, організації часу, психологічної підтримки (well-being платформи), що сприяють зниженню стресу та профілактиці професійного вигорання.

3. Механізми підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників в умовах інклюзивного освітнього середовища

Однією з ключових проблем розвитку інклюзивної освіти в Україні залишається недостатній рівень професійної підготовленості та кількісної забезпеченості психолого-педагогічних працівників, здатних ефективно реалізовувати інклюзивні практики в сучасному освітньому середовищі. Зазначена проблема має системний характер і пов'язана з трансформацією освітньої парадигми від традиційної моделі навчання до компетентісно орієнтованої, студентоцентрованої та інклюзивної, що потребує переосмислення змісту, форм і методів професійної підготовки педагогічних кадрів. Роль психолого-педагогічних працівників у забезпеченні ефективного функціонування інклюзивного освітнього середовища є визначальною, оскільки саме вони виступають ключовими агентами педагогічної взаємодії, фасилітації навчального процесу та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. У сучасних наукових підходах акцент зміщується з дефіцитарної моделі сприйняття особливостей розвитку здобувачів на ресурсно-орієнтований підхід, який передбачає виявлення потенціалу особистості, створення умов для її розвитку та інтеграції в освітній простір. У цьому контексті психолого-педагогічні працівники забезпечують формування інклюзивного клімату, організацію підтримувального середовища та координацію взаємодії між усіма суб'єктами освітнього процесу. Водночас результати сучасних досліджень¹⁰ свідчать про недостатній рівень готовності значної частини педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзії. Це проявляється у відсутності сформованих інклюзивних компетентностей, зокрема знань про особливості психофізичного розвитку здобувачів освіти, умінь адаптувати освітній контент, застосовувати диференційовані та індивідуалізовані методи навчання, а також здійснювати психолого-

---

¹⁰ Губарь О., Васюк Ю. Здоров'язбережувальні технології в контексті інклюзивного освітнього середовища ЗВО. *Українська професійна освіта*. 2025. (18), 45–54. <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347627>

педагогічний супровід. Аналіз стану підготовки майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю¹¹ засвідчує, що випускники закладів вищої освіти часто не володіють достатнім рівнем практичних навичок для здійснення корекційно-розвивальної діяльності та ефективної роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Причиною такої ситуації є відсутність цілісного системного підходу до підготовки майбутніх педагогів у межах освітніх програм педагогічних університетів. Недостатня інтеграція інклюзивного компонента у зміст професійної підготовки призводить до фрагментарності знань, обмеженості практичного досвіду та несформованості цілісного уявлення про сутність і механізми реалізації інклюзивного навчання. Як наслідок, майбутні фахівці не готові до роботи в умовах багатокомпонентного інклюзивного освітнього середовища, що поєднує архітектурні, цифрові та соціально-педагогічні аспекти. За таких умов особливої актуальності набуває проблема наукового обґрунтування та впровадження інноваційних педагогічних технологій підготовки фахівців до роботи в інклюзивному середовищі. Йдеться про розроблення адаптивних моделей професійної підготовки, що базуються на системному, компетентнісному та міждисциплінарному підходах, інтеграції цифрових технологій, використанні практико-орієнтованого навчання, симуляційних методів та кейс-стаді. Важливим є також формування професійної рефлексії, розвиток емоційного інтелекту, стресостійкості та здатності до безперервного професійного саморозвитку.

Вважаємо за необхідне виокремити механізми підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників в умовах інклюзивного освітнього середовища:

1. Впровадження здоров'язберезувальних педагогічних технологій. Застосування технологій, спрямованих на зниження психоемоційного та когнітивного навантаження (тайм-менеджмент, чергування видів діяльності, цифрова гігієна), сприяє профілактиці професійного вигорання та підтримці працездатності педагогів.

2. Організація психологічного супроводу та підтримки. Створення системи психологічної підтримки (консультування, тренінги, коучинг, супервізія) забезпечує розвиток емоційної стійкості, формування навичок стрес-менеджменту та підвищення рівня професійного благополуччя педагогічних працівників.

3. Формування інклюзивного професійного середовища (інклюзивного клімату). Розвиток позитивного психологічного мікроклімату, партнерських взаємин, культури взаємопідтримки та толерантності

---

¹¹ Таранченко О. М. Ефективні технології викладання в інклюзивній школі. Початкова школа, 2017. Вип. 5, 50-54.

в колективі сприяє зниженню рівня професійного стресу та підвищенню задоволеності професійною діяльністю.

4. Використання цифрових інструментів оптимізації професійної діяльності. Застосування LMS, автоматизованих систем оцінювання, цифрових платформ для планування та комунікації дозволяє зменшити адміністративне навантаження, оптимізувати робочий час і підвищити ефективність педагогічної діяльності.

5. Підвищення професійної компетентності в умовах інклюзії. Організація безперервного професійного розвитку (курси підвищення кваліфікації, тренінги з інклюзивної освіти, цифрової грамотності, психолого-педагогічного супроводу) сприяє формуванню впевненості у професійній діяльності та зниженню рівня професійного стресу.

6. Забезпечення гнучких форм організації професійної діяльності. Впровадження змішаних форматів роботи, гнучкого графіка, можливостей дистанційної діяльності сприяє балансу між професійним і особистим життям, зменшує перевантаження та підтримує психологічне благополуччя педагогів.

7. Матеріальне стимулювання та ресурсне забезпечення професійної діяльності. Матеріальна підтримка педагогічних працівників є важливим чинником збереження їхнього професійного здоров'я та підвищення мотивації до діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища. Вона передбачає конкурентоспроможну оплату праці, систему преміювання, доплати за роботу в інклюзивних групах, а також забезпечення сучасними технічними засобами, цифровими ресурсами та комфортними умовами праці. Наявність достатнього матеріально-технічного забезпечення сприяє зниженню професійного навантаження, оптимізації освітнього процесу та підвищенню ефективності педагогічної діяльності.

8. Моральне стимулювання та визнання професійних досягнень. Моральна підтримка педагогічних працівників відіграє важливу роль у формуванні позитивного професійного самосприйняття, підвищенні рівня задоволеності працею та запобіганні емоційному вигоранню. Вона включає визнання професійних досягнень, заохочення ініціативності, підтримку з боку адміністрації та колег, створення атмосфери довіри і взаємоповаги. Реалізація механізмів морального стимулювання (публічне визнання, нагороди, професійні рейтинги, участь у конкурсах) сприяє зміцненню професійної ідентичності педагогів і формуванню інклюзивної корпоративної культури.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що формування інклюзивного архітектурного та цифрового освітнього простору закладу вищої освіти є комплексним, багаторівневим процесом, який інтегрує теоретико-методологічні засади, архітектурно-просторові та цифрові компоненти, а також інноваційні механізми підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників. З'ясовано, що інклюзивний освітній простір слід розглядати як цілісну систему, що забезпечує безбар'єрність, доступність, адаптивність і комфортність освітнього середовища для всіх його учасників. Обґрунтовано, що ефективність формування інклюзивного освітнього простору визначається застосуванням системного, компетентнісного та здоров'язбережувального підходів, які дозволяють інтегрувати педагогічні, психологічні і соціальні аспекти освітньої діяльності. Встановлено, що інклюзивний клімат виступає важливим чинником забезпечення позитивного психологічного середовища та підтримки професійного благополуччя педагогів. Аналіз архітектурно-просторових і цифрових компонентів інклюзивного освітнього середовища засвідчив, що поєднання безбар'єрної інфраструктури, ергономічних умов праці і сучасних цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, забезпечує гнучкість навчання та оптимізує професійну діяльність педагогічних працівників. Визначено, що цифрові технології виконують функції мобільності, гнучкості, динамічності, ефективності, автономності, створюючи передумови для адаптації освітнього процесу до сучасних викликів. Доведено, що підтримка професійного здоров'я педагогічних працівників потребує впровадження системи інноваційних механізмів, які включають здоров'язбережувальні технології, психологічний супровід, формування інклюзивного клімату, використання цифрових інструментів оптимізації діяльності, безперервний професійний розвиток, гнучкі форми організації праці, а також матеріальне і моральне стимулювання.

АНОТАЦІЯ

У процесі дослідження авторами обґрунтовано сутність формування інклюзивного архітектурного та цифрового освітнього простору закладу вищої освіти як важливого чинника підтримки професійного здоров'я педагогічних працівників. Визначено, що інклюзивне освітнє середовище виступає цілісною системою, яка поєднує архітектурну доступність, цифрову інклюзію та сприятливий соціально-психологічний клімат. Актуальність теми зумовлена зростанням професійного навантаження на педагогів, цифровізацією освітнього процесу і необхідністю створення

безпечного й адаптивного освітнього середовища. У статті проаналізовано основні компоненти інклюзивного простору, визначено їхній вплив на ефективність професійної діяльності викладачів. Обґрунтовано роль цифрових технологій у забезпеченні гнучкості, мобільності та доступності освітнього процесу. Особливу увагу приділено механізмам підтримки професійного здоров'я педагогів, зокрема психологічній підтримці, впровадженню здоров'язбережувальних технологій, цифрових інструментів оптимізації діяльності, а також матеріальному і моральному стимулюванню.

Література

1. Губарь О., Васюк Ю. Здоров'язбережувальні технології в контексті інклюзивного освітнього середовища ЗВО. *Українська професійна освіта*. 2025. Вип. 18. С. 45–54. <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347627>
2. Гуренко, О., Мицик, Г., Попова, А., Лопат, Г. Використання цифрових технологій для реалізації інклюзивної вищої освіти: перспективи та обмеження. *Інклюзія і суспільство*, 2023. Вип. 2. С. 28–36. <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-4>
3. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація. Монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с.
4. Кравченко О. Інклюзивна освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 320 с
5. Семеніхіна О. В., Юрченко А. О. Цифрова трансформація освіти: теорія і практика : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 280 с.
6. Таранченко О. М. Ефективні технології викладання в інклюзивній школі. *Початкова школа*. 2017. Вип. 5. С. 50-54.
7. Ainscow M. Promoting inclusion and equity in education: lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*. 2020. Vol. 6, No. 1. P. 7–16.
8. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. United Nations, 2006. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>
9. Maslach C., Leiter M. P. Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*. 2016. Vol. 15, No. 2. P. 103–111.
10. UNESCO. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris : UNESCO, 2009. 52 p.

Information about the authors:

Baieva Yuliia Yevheniivna,

PhD in Political Science, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Political Science and History
Kyiv National University of Construction and Architecture
31 Povitryanikh Sil Avenue, Kyiv, 03037, Ukraine

Vysochan Lesia Mykhailivna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Primary Education
and Pedagogical Innovations
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
57 Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine

Partyko Neonila Viktorivna,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theoretical
and Applied Psychology
Lviv Polytechnic National University
12 S. Bandery str., Lviv, 79000, Ukraine